

Elazığ Halkevi tarafından her ayın 22 sinde çıkarılır.

YIL : 3

28 İLKKÂNUN 1937

SAYI : 34

İÇİNDEKİLER

Büyük Şef Atatürk Diyor ki :

Başvekilimiz Dedi ki :

Tarihî Bir Gece

Tarihten Hatıralar

Cumhuriyet Bayramı Nasıl Kutlandı

Kız Enstitüsü Açıldı

Hava Demiryolu Nasıl Açıldı

.....

.....

İsmail Müştak Mayakon

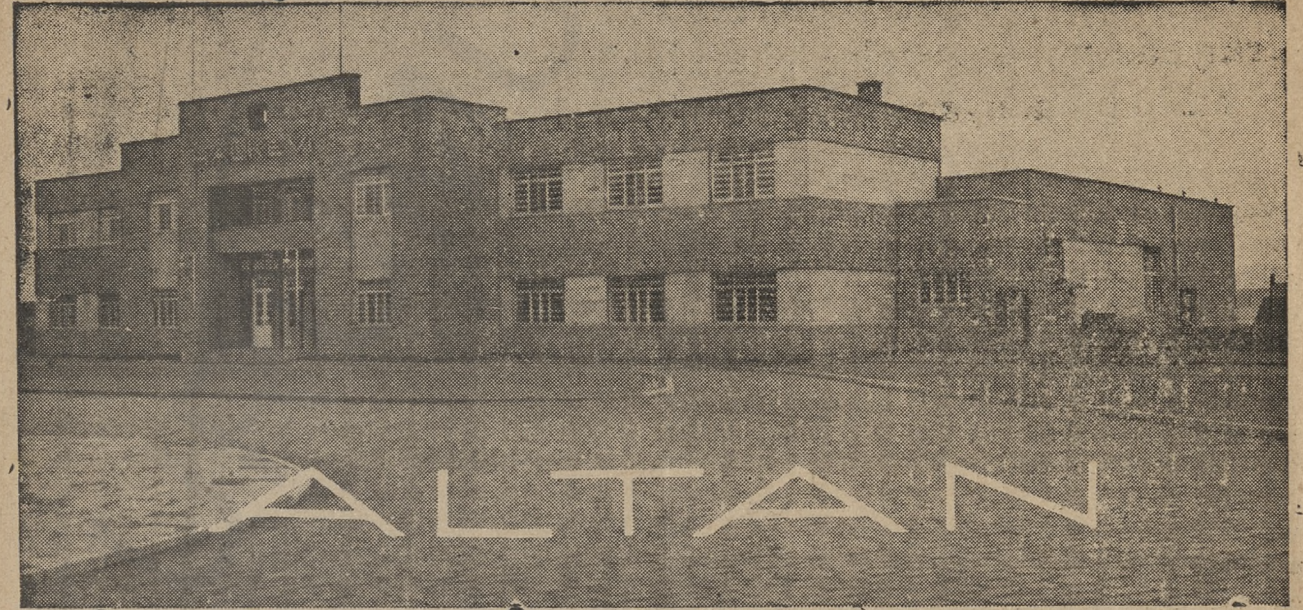
Ömer Kemal Ağar

Ömer Kemal Ağar

Ömer Kemal Ağar

Ömer Kemal Ağar

ADANA TÜRK SÖZÜ BASİMEVİ

Elazığ Halkevi tarafından her ayın 22 sinde çıkarılır.

YIL : 3

28 İLK KÂNUN 1937

SAYI : 34

Büyük Şef Atatürk Diyor ki :

“ Hakikî İnsanlık, tereddütsüz kabul eder ki Türkiye Cumhuriyeti ve onun bugünkü sahipleri olan Türkler bütün dünyaya medeniyet ve insanlığı için bir imtisal örneğidir. „

Büyük Şef Doğu seyahatinden dönerken arkadaşlarına yüksek intibalarını şu suretle ifade buyurmuşlardır :

“ Memleketin on bir vilâyet merkez ve dolaylarını gezdim. Bütün bu merkez ve dolaylardaki Türkleri, babaları, anaları ve çocukları ile gördüm. Çok sevindim. Yüksek medeniyet temeline şahit oldum : Madenlerden kurulmuş temeller..... Bu açılmış maden ocaklarında Profesörleriyle- teknisyenleriyle, amelesiyle baştan aşağı Türk olan yüksek anlayışlı bir insan sosyetesine..... Öyle memleket bölgeleri geçtik ki orada kadınlar erkeklerden daha çok sapan yapılmış, elinde çapasıyla Türkün azık topraklarını zenginleştirmeye çalışıyor, toprağını seviyor, ona gönülden bağlıdır. Bütün bu insanlar Türkiye Cumhuriyeti zengin, kuvvetli ve muhteşem olsun için kendi rızkının fazlasını seve seve, tereddütsüz, büyük bir fedakârlıkla devlet hazinesine veriyor. Bütün gördüklerimizi bu kısa ifade içinde toplamak kabil değildir. Türk olsun veya olmasın, bu Türk camiası içinde az çok gezen, dolaşan, tetkik eden her akıllı insan kendini bütün dünyaya büyüklük saçan kuvvetli ve asil bir varlığın içinde duymamak imkânı yoktur. Böyle duymayan suursuzlar bir tarafa bırakılınca, hakikî insanlık, tereddütsüz, kabul eder ki Türkiye Cumhuriyeti ve onun bugünkü sahipleri olan Türkler bütün dünya medeniyet ve insanlığı için bir imtisal örneğidir. Yalnız bu kadar değil, Türkler tarihin çok eski devirlerinde beşeriyete karşı yaptıkları kültürel vazifeleri yeniden ve fakat bu sefer daha âlâ surette yapmağa hazırlanan yüksek bir varlıktır.

İşte doğu seyahatinden dönerken, Ankara'ya ulaşmak için geçen şu kısa zaman içinde seyahat arkadaşlarıma ifade edebileceğim intiba budur. „

5037417
1937/34

Başvekilimiz Dedi ki :

“Türkiyede çıplak kayalar içinde bedbaht bir hayat sürmekten başka nasip bulamıyacak olanları da oralarda bırakmıyacağız.”

Sayın Başvekilimiz Doğu seyahatinden Ankara'ya dönüşünde intibalarını Ulus gazetesine lutfetmişlerdir. Mıntakamıza dair olan kısımlarını aşağıya naklederek tarihi bir vesikayı tesbit etmiş bulunuyoruz :

Malatya yeni umran eserleri ile, bilhassa kurulmakta olan dokuma fabrikası ve o sayede teşekkül etmeğe başlamış olan modern mahallesi ile bizi alâkadar etti. Elazığ'a uğramadan Diyarbakır istikametini tuttuk. Yolumuz üzerinde, dağlar arasına sıkışmış güzel bir göl var. Cenub yolunda Hazar-baba tepesi, bütün o havaliye yüksek bakışlarını teşmil ediyor. Gölcük denilen bu gölü, Atatürkün derin Türk tarihinden vermiş olduğu ilham ile, Hazar gölü tesmiye ettik. Onun şark sahilinde trenimizi durdurduk ve indik. Kıyıların zevk ile dolaştık. Burasını bütün bu bakır ve mağden ocaklarında yaşayan, en yüksek fen adamından en son galleri adamına kadar herkes için istifadeli bir hale koymak kararını verdim. Kararımız, bu ihtiyacı duymakta olanları Atatürke bir daha minnettar kılmıştır.

Hazar gölünün şark sahilini yaz hayatı için, yalnız mağdencilerin değil, tarihte mağden bekçiliği yapmış olan Diyarbakırlıların ve bütün civar halkının istifade edebilecekleri bir hale getireceğiz. Ergani bakır mağdenindeyiz. Atatürk yapılmış ve yapılacak tesisatı plânları üzerinden tetkik ettiler. Bizzat mağden mahalline çıkarak cevher ihracı ameliyesini gördüler ve malûmat aldılar. Ergani bakır mağdeninin muazzam program dahilinde işlerinin yürüdüğünü anladık. Fabrika müdürü gelecek sene bu mevsimde bütün inşaat ve hazırlıkların bitirilerek bize saf bakır vereceğini temin etti.

Dersim

Dönüşte Dersim'i gördük. Singeç ve Murad üzerinde kurulmaya başlanan köprüyü gördük. Pertekte biraz kaldık. Bu güzel ve sulak yerde, nereden ve nasıl geldiği henüz tesbit edilmeyen sineğin insan yüzlerindeki tahribatı bizi müteessir etti.

Büyük Atamız, hususî vagonlarından Elâzığa ayak basarken

Oranın kahramanı Alpdoğan, bize Dersim hakkında izahat verdi. İntibaimı açıkça söylemeliyim. Dersimde yaşanabilecek mahdut vahalar, birer sosyal merkez teşkil edecek kadar verimli iseler ki, bunun böyle olup olmadığının tahkikini emrettim. Onları ihya için her şeyi yapacağız. Fakat Türkiye'de çıplak kayalar içinde bedbaht bir hayat sürmekten başka nasip bulamıyacak olanları da oralarda bırakmıyacağız.

Tarihî Bir Gece

Elâzığ Halkevindeyiz. Konferans salonunu dolduran asker, memur, kadın ve erkek büyük ve kıbar bir kalabalık Atatürk'ü kendi aralarında görmekten duydukları sonsuz bir bahtiyarlık içindedir. Gönüllerden coşan ferah ve inşirah bütün sınırları aydınlatmıştır. Türklüğün vakar ve edebi kalbler-taşan zevk ve neşe ile elele vermiş nezih bir türk aile toplantısının unutulmaz saadetlerini yaşıyoruz.

Bir aralık müzik ve dans durdu. Sahnede Fazıl Ahmet Aykaç görüldü. Elâzığ'ın bu değerli sayı-ları linguistik delil ve hakikatlere dayanan bir hitabe ile Elâziz kelimesinin Elazığ olarak Türk asliyetini ispat etti.

Fazıl Ahmetten sonra Atatürkün yüksek müsa-adeleriyle ben söz aldım. Osmanlı edebiyatında ve bilhassa Osmanlı tarihinin kaydettiği muayyen bir devirden sonra, Türk kelimelerinin medrese diline nasıl çevrildiklerini, Türk malının nasıl aşırılıp başka dillere kaçırıldığını ve bu çalınmış malların asliyetini ilmi delil ve vesikalarla isbat ederek Türkün büyük cevherini ve orjinal kültür vasfını meydana çıkarmak cumhuriyet münevverleri için nasıl bir ödev teşkil ettiğini söyledim.

Dinleyiciler bu edebî konuşmaları dikkat ve alâka ile takib ediyorlardı; çünkü bu cins sohbet yaradılışında da edib olan Türk milletinin ananesine en uygun bir konuşma tarzı idi.

Derken Atatürkün yanında bulunan Başbakan Celâl Bayar, ayağa kalktı, salonun ortasına geldi ve heyecanını saklayamayan bir sesle bize nefis bir tarihî hatıra hikâye etti.

Büyük devlet adamımızı edebiyat ve hitabet mevzuunda da âlim ve cesur bulduğumu derhal söylemeliyim.

Celâl Bayar devlet makinesi gibi akıl makinesini de bilerek ve anlıyarak kullanıyordu. Kelimeler

larda bırakmıyacağız; geniş Türkiye'mizde onları mesud edecek topraklar bulacağız. Binlerce işçi geçindirecek olan endüstri merkezlerimiz, münbit ve müsait topraklarımız, birçok yurddaşlarımızı iptidai bir hayata mahkûm olmaktan kurtarmamızı kolaylıkla mümkün kılar Bu hususta tedbir almalarını lâzım gelenlere söyledim.

onun ağzında en temiz kıyafete bürünerek en kestirme yoldan hedefe gidiyordu.

Âmmenin zevki hiç yanılmıyan bir ölçüdür. O gece, Celâl Bayarın hitabesi kalpten gelen ve kafanın içinde olgunlaşan isabetli bir hüküm ile karşılandı. Celâl Bayar bu mevzuda da lâayık olduğu alkışları topladı

Celâl Bayarın sözlerini aynen zaptetmiştim, işte naklediyorum:

— Aziz vatandaşlarım; ben şair değilim, fakat temin iki kıymetli arkadaşımın bize zevk ile dinlettikleri şeyler ruhumda öyle bir heyecan uyandırdı ki kendimi zaptedemedim ve Atatürkün yüksek müsaadesini alarak baştan nihayete kadar bir şiir olan tarihî bir hatıramı canlandırmak için karşınıza çıktım. İnkılâp tarihimizin ana günlerinden birinde idi. Düşman yeşil Bursayı istilâ etmişti. Birgün Büyük Millet Meclisinde bu mesele konuşuldu. Herkes me-yus idi. Yeşil Bursayı Mecliste temsil eden bir arkadaş kürsüye çıkarak Bursanın sukutunun matemini terennüm etti ve sözlerini yüksek vatanperver Namık Kemal'in bu beyti ile bitirdi:

“Vatanın bağrına düşman dayamış hançerini

Yok imiş kurtaracak bahtı kara maderinil,”

Bu hazin beyti okuyan arkadaş etrafa nazarlarını tevcih ederken azâ safları arasından kahraman bir zatın ayağa kalktığı görüldü.

Konferans salonunda bir ses işitildi:

— Kimdi o?,”

Bayar sadece bu ses gelen tarafa bakmakla iktifa etti, cevap vermedi ve sözüne devam etti.

— Ben şimdi, olduğu gibi o gün de bu kahramanın yanında bulunuyordum. Ayağa kalkan bu kahraman kürsüdeki zata, yanlış söylüyorsun, diye haykırarak:

“Vatanın bağrına düşman dayasın hançerini Bulunur kurtaracak bahtı kara mederini,”

Dedi. Temin bu kahramanın kim olduğunu bana sormuştunuz. Şimdi içimizde ve yanımlzda muhabbeti daimî olarak kalbimizde Türkün büyük evlâdı Atatürk..”

Celâl Bayar sustu, fakat, candan gelen alkışlar ve göz yaşlarıyla ıslanan “Yaşa Atatürk,” sesleri durmak ve susmak bilmiyordu.

ULUS

İsmail Müştak Mayakon

Büyük Başbuğ Atatürk

Elazığlıların Kalbinde Kendi Sevgisinin Abidesini buldu..

Yazan : ÖMER KEMAL AĞAR

O geliyor, dendiği zaman bütün eski ve yeni hatıralarım canlandı. Çünkü ben onun sesini Samsunda, bütün dünyaya, Türkün yaşamak hakkını ilân ettiği gün duymuştum. Onun sürükleyici keskin görüştü, Türk benliğini yaratmıştı. Ona beslenen iman umitler bütün Türklerde uyanmıştı. O, millî benliği kendi şahsında toplayan yaratıcı ve

başka bir alem olarak gözüktü.

Onu, yurddan düşmanı kovduğu günlerin birinde, bir ilk teşrin ayının 28 zinde Bursada Yağcı Cemalin köşkünde görüştüm. O kızıl saçlı bu mütevazi yuvasında İstanbul ilk mektep muallimlerinin kendilerine sunduğu sonsuz sevgi, minnet ve

Ulu Başbuğ Atatürk Elâzığ İstasyonunda kendilerini seâmlıyan kahramanları teftiş buyururlarken

mıknatîsî bir kuvvetti. Onda toplanan, onda şahlanan Türk zekâsı, Türk imanı, yurdun en güzel ve en verimli köşelerine yerleşmiş olan düşmanları söküp attı.

O, Samsunda doğan bir çoban yıldızı idi. Sakaryada parlaklığını artırdı. Dumlupınarda Türk ülkesinin güneşi oldu. Lozanda yeni ve bütünü

şukranı kabul buyurmuştu. Birkaç saat sonra set boyunda Şark sinema salonunda bizi kurtuluşa ulaştıran, daha üzerlerinde zaferin tozlarını taşıyan arkadaşlarıyla birlikte görmüştüm. O gece, bir tarih sahifesi açılmış, ve biz, tarihi yazanla, tarihi yapanı o bol ışıklı, bol umitli, salonda kendi aramızda ve kendi içimizde görmüştük.

Bu benim ikinci hatıramdır.

924 Yılı ağustosunun sonunda, Dumlupınarın Karatepe sırtlarında meçhul asker âbidesinin temel atma gününde kendisi için kurulan çadırda görmüş, elini öpmüş, beni tevkil eden vefakâr arkadaşların hududsuz sevgi ve saygılarını sunmuş-tum. Daima yeni bir kaynak, ve yeni bir feyz olan iltifat ile taptaze bir hayata kavuşmuştum.

Onu bir saat sonra meçhul asker âbidesinin temel atımını müteakip kürsüde görmüştüm. O, kendi eserini anlatıyor, Dumlupınar zaferinin şanlı ve şerefli sahifelerini binlerce halkın önüne bütün canlılığı ve tazeliğiyle serpiyordu.

Bu benim üçüncü hatıramdır.

Onu 932 Temmuzunun ikisinden sonra bir hafta tarih kurultayına şeref verdikleri günlerde sık sık görmüştüm. Onun ilme ve Türklüğe karşı gösterdikleri yüksek sevgi ve saygısının meftunu olmuştum.

Orman çifliğinde bütün tarih muallimlerine ve profesörlerine verdiği eşsiz ziyafetin bir naçiz ferdi sıfat ile orada bulunmuş. onun sofrasından onun deha ve zekâ fışkıran manevî sofrasından da idrakim nisbetinde feyziyap olmuştum. O aramızda idi ve içimizde yaşıyordu.

İnsanlar bazan içde görürler, dışta göremezler. Biz o gün hem içimizde, hem dışımızda görmekle en bahtlı insanlardık.

Bu benim dördüncü hatıramdır.

937 Yılı Eylülünün sonlarına doğru, dolma bahçe sarayında toplanan ikinci tarih kurultayında o müstesna Türkü hergün aramızda görmekle şerefli ve mutlu saatlar yaşadık. Beylerbeyi sarayında yanyana oturduk, hususî vapurla hisarlara kadar birlikte gittik. Ve oradan köprünün Hay-

darpaşa iskelesine birlikte döndük. Zaten onu her zaman içimizde görüyor ve buluyorduk. Onunla geçen dakikalar, onunla idrak edilen saadetler ne unutulmaz ve silinmez demlerdir.

Biz onu daima kafamızın ve kalbimizin içinde bulduk. Böyle hissettik. böyle yaşadık ve böyle de yaşıyoruz.

Bu hayatımın beşinci hatırasıdır.

Elâzığ Bayramı

Halkevimiz Büyük Şefin Elâzığı şereflendirmesinden sonsuz bir sevinç duymuştur. Bu sevincini aşağıda yazılı kararlar tarihe bir vesika olarak tevdi etmiştir :

“Türk milletinin düşünen dimağı, gören gözü, yaratan ve yapan büyük dehası aziz Başbuğ Atatürkün Elâzığı ve Halkevini şereflendirdiği 17 - 11 - 937 gününü “Atatürk günü ve gecesi,, olarak bayram kabul edilmesine ve her yıldönümünde bu büyük günün manâlı bir surette tesid olunmasına söz birliğiyle karar verildi.

Bu karar, vilâyet vasıtasile Dördüncü Umumî Müfettişliğe, C. H. Partisine ve Dahiliye Vekâletine bildirilmiştir.

Cumhuriyetin on dördüncü yıldönümünden sonra Doğuda seyahata çıkacaklarını duydum. İçimde derin bir sabırsızlık uyandı. Yalnız benim içimde değil, bütün onda kendisini bulanlar ve sevenler içinde bu duygu vardı. Çünkü o, büyük Ata, büyük ve eşsiz Başbuğ ne zaman bir tarafa gittiye, döndüğü yurda bir inşirah getirmiştir.

12 Sonteshrin akşamı Ankaradan Doğu seyahatına çıkan Büyük Şef, hakikatta Doğuyu aydınlatmağa ve oraya kendi nurundan vermeğe

gidiyordu.

Kayseri, Sivas, Çetinkaya, Malatya istasyonlarından çabuk geçerek bize ulaşmasını sabırsızlık içinde bekledik. Gözlerimizde uyku silinip gidiyordu. Çünkü uyku karanlığın eseridir. O ise güneştir. Biz, gecelerimizin gündüze çevrilmesinden dolayı uykusuzduk. Karanlıkla güneş nasıl uyuşabilir, kaynaşabilir?

Elazığ, günlerdenberi bayram yapıyor. Tak-lar kurulmuş, elektriklerle her yer aydınlatılmış. Her göze görülen varlıkta bir değişiklik okunuyor, kazalardan, köylerden gelenlerle şehir dolmuş. bunlar, Atatürke beslenen sevginin ve saygının, bağlılığın canlı eserleridir. Bu sevinçte milletin sevgisi gizlidir. Atatürk, Doğunun da fatihidir. Büyük harpte düşmanları durduran o değildir? Dersimi bugünün Tuncelisi yapan o değildir?

Elazığ böyle duymakta ve böyle görmekte haklıdır.

Yolçatı, Elazığın santral yeridir. Tren haberleri oradan duyulur. Büyük Atamızın geçtiği de oradan duyulmadı mı? Doğruca Gölcüğe giden Büyük şef güzel manzarası ile, üç vilâyetin sayfiyesi olmağa bihakkin elverişli olan burasını çok beğendiler. Öğle yemeklerini burada yediler, Göl etrafında iki saat devam eden tetkiklerde bulundular. Alâkadarlara emirler verdiler. Gölcüğün

Büyük Şef Atatürk ve Sayın Başbakan Celâl Bayar Dördüncü Umumî Müfettişlik yapısından ayrılırlarken

adını "Hazergölü,, ne, aslına çevirdiler...

Önümüzdeki yaz, Hazer gölü neşe fısıldayan bir sayfiyedir.

Atatürkün trenleri saat 14,10 da Maden istasyonuna vardı. Birinci umumî müfettiş Diyarbakır valisi, kaymakam ve halk tarafından sevgilerle karşılandılar. Büyük Atamız, otomobille bakırmadeni ocaklarına kadar çıktılar. Tesisat, inşaat ve istihsal hakkında alâkadarlardan malûmat aldılar.

Bakır şitketinin kıymetli müdürü Şevket Turgut, senede (10,000) ton temin edecek ameliyat ve inşaat hakkında izahat verdi, Toprak kısmı kaldırılmakta olan cevherin bulunduğu sahadan kasabaya doğru yaya yürüyen ve halk tarafından coşkun bir surette alkışlanan Atatürk halk arasından geçerek istasyona döndüler ve 15,20 de Diyarbakıra hareket buyurdular.

16 Sontesrin günü Diyarbakırdan saat 18,45

de hareket buyuran Büyük Şef gece yarısı Elaz istasyonuna gelmiş bulunuyorlardı.

Şehir, tarihî bir gün yaşıyordu. Elazığlıların sevincini tasavvur etmek güçtür. İstasyon caddesinin sol tarafı halk kütlesi tarafından tutulmuştu. Mahşerden bir manzara göze çarpıyordu. Mektepliler kendilerine ayrılan yerleri almışlardı.

İstasyonda sayın general Alpdoğan, Elazığ, Erzincan, Bingöl valileri, Tunceli valî muavini,

müşavirler, vilâyet, belediye erkânı; teşekküllerin mümessili gözüktüyordu. Tam saat 13 de trenlerinden inen Yüce Kurtarıcı emsalsiz tezahüratla karşılandı.

Atatürkün vagonlarından itibaren istasyon dışına kadar bütün yol kıymetli halılarla döşenmişti. Bir taraftan "yaşa, varol,, sesleri yükseliyor, atılan toplar, Büyük Şefi selâmliyordu.

Valimiz Şefik Bicioğlu, belediye reisi Kemal, Elazığlıların sevgi ve saygılarını yüksek tazimatlarını sundular.

Ulu Şef, selâm resmini yapan askerî kıtayı teftiş buyurduktan sonra iki yüzmetre kadar yaya yürüdüler. Mekteplilerin ve halkın coşkun sevgi tezahürlerine iltifatta bulundular. Ve otomobillerine binerek dördüncü umumî müfettişlik dairesini şereflendirdiler. Tam bu esnada cumhur reisliği bayrağı direğe çekildi ve binlerce halk, bayrakta

Büyük Şefi görerek alkışladılar.

Sayın generalimiz Alpdoğan, müfettişlikte çalışmaları, yapacakları işler ve bunların plânları hakkında Büyük Şefe izahat arzetttiler. Yeni inşaatın porje, plân ve resimlerini gösterdiler.

Bundan sonra Atatürk; Başvekil Celâl Bayar, içişleri bakanı Şükrü Kaya, bayındırlık bakanı Ali Çetinkaya, orgeneral Kâzım Orbay, generalimiz Alpdoğan ve diğer zatlarla birlikte Tunceline hareket buyurdular.

Yolda Murat suyu üzerindeki eski köprüden geçildi. Eski Pertek kalasının bulunduğu saha önünden gidildi. Türk tekniğinin yüksek bir eseri olan bu köprünün kurdelaşı bizzat en büyüğümüz tarafından kesildi ve kuşad resmi yapıldı.

Büyük Şef tarafludan törenle açılan Singeç köprüsü tamamlanmak üzere iken

Bu köprünün eski adı Soyungeç ve Süngeç olduğu hakkında Atatürkümüze izahat arzedildi. Büyük Şef, dilimize en uygun olan Singeç adının verilmesini tensip buyurdular.

Buradan dönuşte Murat suyu üzerinde kurulmakta olan ve yüz metre tulunda tek bir kemer üstüne istinat ettirilmek suretile yüksek bir kıymeti haiz bulunan yeni Pertek köprüsünün başına gidildi. Ulu önder, köprünün malî, iktisadî, fennî bakımdan kıymet ve ehemmiyeti hakkında verilen mütahassıslar izahatını dinlediler. Sonra Perteğe hareket buyurdular. Kasaba methalinden Halkevine kadar giden yol üzerinde halk Atatürkü bekleyordu. Şiddetli tezahürler arasında Şef ilerledi. Mektep çocukları ile yakından alâkadar oldular.

Atatürkün Tuncelinde geçen dakikaları büyük bir manâ taşır. Huzur ve sükûnun yurdda en geniş mikyasta yer bulduğuna en güzel delillerden birisi de budur.

Pertekden dönerken şehre altı kilometre mesafade bulunan Çırcır pınarı mevkiinde otomobillerinden indiler. Korgeneral sayın Alpdoğan tarafından verilen Tunceli harekâtı hakkındaki izahatı dinlediler.

Halkevi nurlar içinde yütüyor. Şarkın bu güzel ve sevimli kültür ocağı tarihten bir gece yaşıyor. Atatürk için ayrılan üst katta temiz bir zevkle hazırlanan varlıklar göze çarpıyor. General Alpdoğan ve refikaları kaç defa buraya gel-

mişler ve hazırlığın misafirin kıymetile mütenasip olmasına nezaret buyurmuşlardı. Valimiz ve Halkevi başkanımız Şefik Bicioğlu, en kıymetli zamanlarını bu hazırlığa tahsis eylemekle evsahibine yaraşır bir şekilde çalışmışlardı.

Saat 19 da Halkevinin muhteşem salonu memleketin en münevver insanların toplandığı bir mihrak noktası olmuştu. Gönüllerden coşan sevincin izleri gözüktüyordu.

Saat 19 da Büyük Şef Atatürkümüz Halkevine şeref verdiler. Üst kata çıktılar. Kendileri için yapılan bu kısmı gezdiler. Bütün konforile, bütün ihtişamile gözleri kamaştıran bu kısımdan ayrılan Ulu Başbuğ kendileri için ayrılan yere oturdular. Kalplerden neşe taşıyor. Gönüller hep onun için çarpıyor.

Bir aralık muzik durdu. Büyük misafir, yanlarında sayın generalin refikaları bayan Alpdoğan ve Başvekil ve diğer arkadaşları bulunduğu halde büfeyi şereflendirdiler. Biraz sonra yerlerine döndüler. Muzik bir taraftan çalıyordu. Atatürk, dansa yeni bir şevk vs yeni bir inşirah vermek lutfunda bulundular ve sonra kendileri ve refakatlerindeki arkadaşları için hazırlanan büfeye teşrif buyurdular. Bir müddet orada kaldılar.

Biraz sonra Elazığ'ın kıymetli ve zeki sayılabilecek Üstadım Fazıl Ahmet Aykaç kürsüye çıktı. Çok şevkli ve çok heyecanlı olduğu görülen muhterem sayılabilecek Atatürk'ten aldığı direktif üzerine söz söyledi. Arabca sanılan "Elâziz,, kelimesinin Türkçe memleket manâsına gelen "El,, ile gıda manâsına gelen "azığ,, den terekkep ettiğini bu itibarla kelimenin münbit, mahsuldar, feyizli ve bereketli memleket manâsına geldiğini söyledi. Atatürk'ün dikte ettirdiği notları okudu. Dakikalarca alkışlandı.

Bundan sonra sayın sayılabilecek İsmail Müştak Osmanlı edebiyatı hakkında bir musahabe yaptı ve hulâsaten dedi ki:

"Osmanlı edebiyatında muayyen bir devirden sonra Türkçe kelimeleri medrese diline çevirmek edebî bir sanat hükmünde idi Elâziz kelimesi bunun en bariz örneğidir

Cumhuriyet edibleri ve şairleri bu noktaya çok dikkat etmek ödevindedirler.

Türk'ün halini ilmi vesikalarla ortaya koymuş, bir taraftan Türk'ün büyük cevherini ve orijinal kültür vaziyetini gösterecek, bir taraftan da Türk'ün ne olduğunu unutanlar, onu tekrar yüksek kültürel mevkiinde tanıyacaklardır. Ykın geçmişin edebiyatına ait bu mülâhazalarla beraber bütün nesli aydınlatacak eserler de vardır,,

İsmail Müştak, Fikretin Zangoç, Tarihi kadim, Sis manzumelerini okudu.

Biraz sonra üstad Fazıl Ahmet bazı parçalar okumak lutfunda bulundular. Sayın Başvekilimiz Celâl Bayar, ayağa kalktı. Salonun ortasına geldi. Heyecan içinde bulunduğu görülüyordu. Çok güzel bir hatırasını anlattı:

"Aziz vatandaşlarım, ben şair değilim, fakat temin iki kıymetli arkadaşımın bize zevkle dinlettikleri şiirler ruhumda öyle bir heyecan uyanırdı ki, kendimi zabtedemedim, Ve Atatürk'ün

yüksek müsaadesini alarak baştan nihayete kadar bir şiir olan tarihî bir hatıramı canlandırmak için karşınıza çıktım.

İnkilâp tarihimizin kara günlerinden birinde idi. Düşman yeşil Bursayı istilâ etmişti. Birgün Büyük Millet Meclisinde bu mesele konuşuluyordu. Herkes meyustu. Yeşil Bursayı temsil eden bir arkadaş kürsüye çıkarak Bursanın sukutunun matemini terennüm etti ve sözlerini yüksek vatanperver Namık Kemal'in bu beytile bitirdi:

"Vatanın bağrına düşman dayamış hançerini
Yok imiş kurtaracak bahtı kara maderini,,

Bu hazine beyti okuyan arkadaş etrafına nazarlarını tevcih ederken âzâ safları arasından kahraman bir zatın ayağa kalktığı görüldü,

Ben şimdi olduğu gibi o gün de bu kahramanın yanında bulunuyordum. Ayağa kalkan bu kahraman kürsüdeki zata, yanlış söylüyorsun, diye haykırdı:

"Vatanın bağrına düşman dayasın hançerini
Bulunur kurtaracak bahtı kara maderini,, dedi.

Şimdi size küçük ve fakat çok kıymetli bir şiir daha okuyacağım. O da şudur:

Bu mesele, içimizde ve daimî olarak kalbimizde yaşayan Türk'ün büyük evlâdı Atatürk'tür. Dedi. Alkış, yaşa varol sesleri dakikalarca sürdü. Celâl Bayar'ın bu şiiri hepsinden üstün, hepsinden kıymetli ve baha biçilemiyeni idi.

Ortamektep kâatibi Osman Öge tarafından okunan yerli türküler de dinlendi.

Müsaade üzerine orta mektep türkçe muallimi Cemile Aytaç "Yurtçuruz,, diye yazdığı bir parçayı okudu. Herkesin duygusuna tercüman olan bu güzel parça da zevkle dinlendi ve şiddetli bir surette alkışlandı.

Saat 13 ü bulmuştu. Büyük Şef yanlarındaki arkadaşlarıyla birlikte hareket buyurdular ve alkışlandılar.

Halkevi'de toplanan ve dışarıda bekleyenler, feneralayımı biraz daha katmerli neşe yapanlar Ulu Başbuğ'un ayrılışından en büyük acıyı duydular.

Büyük Atamız, kafamızda ve içimizdesin.
Bu benim hayatımın sonsuz altıncı hatırasıdır.

Orta mektep tarih muallimi
Ömer Kemal Ağar

Cumhuriyet Bayramını Nasıl Kutluladık ?

Yazan : ÖMER KEMAL AĞAR

29 Teşrinievvel, Türk milletinin en büyük bayramıdır. Bunun tarih bakımından değeri engindir. Yurda getirdiği feyiz hududsuzdur. Cumhuriyet bayramı, taşıdığı manâ itibarile de büyük bir hususiyet taşır. Halkın bu tarzda anlayışı istikbal bakımından yüksek bir kıymettir. Daha cumhuriyet bayramı yıl dönümü gelmeden başlayan hazırlıklar bunun göze çarpan en canlı delilidir.

vinçli günün işareti. Sayılı günlerin alâmeti!..

Cumhuriyet meydanı vaktından önce dolmuş. Halkevi, bir gelincik tarlası kadar güzel ve cazib şeklinde bayraklarla donatılmış. Caddelerden insan kalabalığı taşıyor. Mektepliler, cumhuriyet nesli ellerinde bayraklarla ilerliyor. Onların yüzlerinde bariz bir sevginin satırları okunuyor.

Saat de ilerlemiş, tören vakti da gelmiştir.

Cumhuriyet Bayramı Geçit Töreninden Bir İntiba

Elazığ süsleniyor, bol ışıklar şehri nura gark ediyor. Kurulan taklar, bu yıl daha çok, caddeler ve gerilen vezizeler daha manâli. resmî ve hususî dairelerin ve evlerin süslenişinde bile bir fark var. Bütün bunlar cumhuriyet sevgisinin mahsulüdür. Bütün bunlar cumhuriyet için kanlarını feda edenlere ve bu uğurda çalışanlara saygıdır.

29 Teşrinievvel sabahı caddelerden insan akıyor. Mekteplerden neşeli sesler yükseliyor. Hükümet dairesinden medenî kıyafetli memurlar tebrikâttan dönüyorlar. Belli ki, bunlar bir se-

Sayın generalimiz Alpdoğan, yanlarında valimiz ve Halkevi başkanımız Şefik Bicioğlu, tüm komutan Tevfik ve diğer askerî ve mülkî erkân ile askerin cumhuriyet bayramını kutluluyorlar.

— Merhaba asker. Bayramın kutlu olsun.

Generalin bu tebrikine, bu hitabına tunc yüzlü, demir bilekli ve çelik imanlı Mehmetçikler cevap veriyorlar:

— Sağol !.

Sayın general, halk ve memur kalabalığının bayramını da aynı defa aynı gür sesle tebrik etti.

Mektepliler en büyüklerinin bayramlarını kutluladığından sevinç dakikaları yaşadılar:

— Çocuklar bayramınız kutlu olsun!

Cumhuriyet bayramında Sayın General Alpdoğan izcileri teftiş ederlerken

Cumhuriyet Bayramında General Alpdoğan ve diğer büyükler çocukların bayramlarını kutlarken

Cumhuriyet bayramında Elâzığ memleket hastanesinin temel atılışı töreninden kıymetli bir hatıra.

Sözüne hep bir ağızdun:

— Sağ ol!

Karşılığı verildi. O ne müheyyiç bir sahne idi.

İşte istiklâl marşı çalınıyor. Her yurttaş, şapkasını çıkarmış, en büyük saygı ile dinliyor. Biraz sonra da bandonun refakatinde kahraman Mehmetcikler geçiyor.

İnsan bunları gördükçe içinin gurur ve iftiharla kabardığını hissediyor. Ve gönüllerde şu duygu dolaşıyor:

— Nehmetcik, emniyet ve istiklâlimizsin.

Köyünde en çelimsiz, en uyuşuk görtülen Mehmetcik, asker ocağında, çelik bir yay, seyyal bir varlık oluyor. Bunlara candan saygı, bunlara bin minnet ve şükran..

Piyadeler, topçular, motorlu kıtalar, hep gönüllerde birer "Yaşa., duygusu yaratarak geçtiler.

İşte kız enstitüsü talebesi geçiyor. Dünyün evde oturan kızı, bugünün hayat ışıklarıyla bezenmiş mes'ut ufuklara koşuyor, kafasında öntü aydınlatan meşalenin aydınlığı var. içlerinde itimat duyarak istikballerine emniyetle bakarak geçiyorlar ve alkışlanıyorlar. Yerinde bir hareket...

Bu yıl ortaokul daha kalabalık, daha intizamlı geçiyor. İzcilerin sayıları da artmış. inzi bat göze çarpıyor, alkışlanıyorlar. Bu alkışta istikbale güven, gençliğe itimad gizlidir.

İlk okullarda temiz ve güzel kıyafetleriyle geçtiler ve alkışlandılar. Onlara da yapılan alkış yerinde bir sevgi ve şefkat örneğidir.

Dunları Elazığ halkı, cumhuriyet vatandaşı takibetti. Bu kaynaşma cumhuriyetin eseridir, alkışta ona bağlanan umidin ifadesidir.

Ortamektep Tarih Mnallimi
Ömer Kemal Ağar

Elazığ kelimesi

Büyük Şef Elazığ teşriflerinde bu feyizli ülkenin asıl isminin Elazığ olduğunu müjdelemişlerdi.

Profesör Hasan Reşit Tankut Ulusta yazdığı bir yazıda bu hakikati şöyle izah ediyor:

Elâziz adının bir analoji tesiri ile Alazığdan dejenere edilmiş olduğunu görüyoruz. Çünkü Milâddan evvel sekizinci asır başlarında Varmik (Orarto) lardan Menuas şimal batısında Etilere karşı bir sefer açtı. Ve sitelerden bazılarını zaptederek Fıratın kaynaklarından olan (Alzı) arazisine girdi. (1) Görülüyor ki, Alzı ve Güneş — Dil Teorisinin her dil için tesbit ettiği gövdeleşme disiplinine göre Alazı yeni bir kelime değildir. Hattâ Muş civarındaki Alazı - Rum köyü dahi aynı adı taşımaktadır. Milâddan sekiz asır önce Vannıklar da dahil olmak üzere bütün o taraflarda bitişgen tipte bir Türkçe konuşuyorlardı.

Alazığ kelimesi lengüistik paleontolojiye göre al + azığ kısımlarına ayrılarak mütalea edilir. Al ve gerçek şekil ile (ağ + al) güneşten doğmuş anavasıfların mubalealı olanlarına karşılık idi. Çok parlak, çok kuvvet, çok aziz, çok yüksek ve başkaları gibi. Vicdanların takdis ettiği kutlu varlıklara ve kavramlara da bu kelimeyi kullandılar Allah, ulu ve kongre manada alav ve il gibi.

Azığ; Türkçenin bütün lehçelerinde zat ve zahire manasına gelen bu kelimenin Azıklan biçimiyle taayyüş ve mayişet anlamlarını verdiği maldur.

Psiko-sosyoloji bu kelimedede kudsiyet temayülü halk ettiği zamanlar bu isimde bir mabut türemiş idi (Vedalar) Huma içerek bahtiyarlık ve refah tanrısına "uzağ., ve uziğ'ye ererlerdi (2) birçok sosyetelerde mabutların adı bu kelimedenden türemiş olmakla beraber kökünün; ameli hayatta refah ve saadet temin eden zat ve zahireden çıktığı apaçaktır.

Şu halde Elâziz gerçek ve asil Türkçe şekil ile Elazığdan başkası değildir.

(1) The Cambridge ancirnt History - Volume 3.

(2) E. Huber. das trankopfer S. 169

Kız Enstitüsü Açıldı

İç ve dış sevinçle dolu olan Elazığ, cumhuriyetin on dördüncü yıl dönümünde kıymetli bir irfan müessesesinin açılış töreniyle yeni bir bahtı-yarlığa erdi.

Kız enstitüsü, yarınki Türk ailesinin temelini sağlam hazırlıyacak, aile yuvasının becerikli, vekarlı, ciddî ve ekonomik varlığını yaratacak, daima ümit ve daima neşeli yaşamının yollarını öğretecek bu müessese bu meksatla kuruluyor. Elazığ da buna kavuştuğu için seviniyor.

* *

29 Teşrinievvel, öğleden sonra, enstitünün iri ufaklı salonlarında güzideler toplanmış bunların arasında ordumuzun mümtaz müfettişlerinden orgeneral Kâzım Orbay da var. Pek sevdiğimiz korgeneral Alp Doğan da var. Temiz düşüncelerle muhitte sevgi ve saygı toplayan Elazığ valisi Şefik Bicioğlu ile Tunceli vali muavini Sedat Ögen de var. Bunlardan başka, müşavirler, adliye, vilâyet maarif ve belediye rüesası da var. İşte kız enstitüsünün davetlileri bunlardır.

Methal kapısının üzerine bayraklar asılmış kordelalar gerilmiş. tam vaktında açılış töreni başladı. Bütün davetliler bu kapı önünde durdular.

Dördüncü umumî müfettiş sayın kahraman Alpdoğan çok özlü bir nutuk söyledi. Bu değerli nutku tamamen zaptedemediğim için üzüntü duyuyorum. Elazığ tarihine yeni bir sahife ilâve demek olan bu feyizli sanat müessesesinin açılışında söylenen sözlerden bir kısmını sıhhatli bir surette aktirebilmiş olursam kendimi bahtiyar addedeceğim.

Sayın hemşerim şöyle söze başladı:

— Cumhuriyetin on dördüncü yıl dönümü Elazığın memleket için verdiği hediyelerin en iyisinden birini kazanıyor. Bu hediye, şu kapudan girerken adını öğrendiğiniz hediye. Türk cumhuriyetini ve kültür bakanlığını ve Elazıglıları candan kutlularız.

Alpdoğan, Elazığ kültür müesseselerinin tamamlanmış, özlü kelimelerle ifade ettikten sonra:

— Arkadaşlar! dedi. Ordusu kuvvetli olan milletler hür ve mustakil yaşarlar. Ordusu kuvvetli olmıyanlar istiklallerini gaip ederler. İşte Habeşistan, işte Çin. Kuvvetli ordu demek, kuvvetli millet demektir. Kuvvetli ordunun çekirdeği de ailedir. Türk ordusunun esası Türk milleti, Türk milletin esası ailedir. Hürriyet ve istiklâlinizi muhafaza edebilmek için kuvvetli bir aileye muhtacız.

Mnhterem general, burada vazifeye başladığı zaman bazı kadınların kendisine müracaat ederek maaş bağlamalarını rica ettiklerini ve bazı müşahadelelerini etraflı izah ettikten sonra enstitünün maksat ve gayelerini anlattı ve dedi ki:

Bu müessese çocuklarımızı sokak kadını olmaktan kurtaracak, ev kadını yapacaktır. Cumhuriyetin gayelerini öğrenmiş, sağlam bilgili, hüner ve marifet sahibi bir ana yaratacaktır, Bütün kabiliyetler inkişaf ettirilecek, bir ev kadınında bulunması zarurî vasıflar iktisap ettirilecektir.

Bu müesseseyi ellerine alacak öğretmenler bana bu kanaati vermişlerdir. Kendilerinden istediğim, tarif ettiğim esasların tahakkuk ettirilmesidir.

Bandan sonra sayın general, disiplin bahsi-ne intikal etmiş, ve bunun millî camiadaki büyük değerine işaret eylemiş ve üçüncü ordu müfettişi güzide orgeneral Kâzım Orbayın uğurlu eliyle enstitünün açılmasını rica eylemiştir.

Olgun bir kumandan, değerli bir âlim olan Kâzım Orbay; gümüş bir tepsi içinde bulunan makası eline almış ve:

— Memlekete çok büyük hizmetler yapmış cumhuriyetin 14 üncü yıl dönümünde cumhuriyete Tunceliyi hediye etmiş bulunan general Alpdoğanın bahsettikleri bana bu şereften dolayı müftehirim. Bu müessesenin isteklerinize uygun bir müessese olmasını dileyerek açıyorum...

Demiş ve kurdelayı kesmiştir. Enstitünün her tarafı gezilmiş, temiz bir zevk, ince bir itina ile hazırlanan büfenin başına geçilmiş ve bizzat öğretmenler ve talebe tarafından hazırlanan pastalar, kurabiyeler ikram edilmiştir.

Çayın sonuna doğru enstitünün çalışkan ve kıymetli müdürü Nuriye, aynen not edebildiğim şu güzel nutku söyledi. Çok özlü ve içli kelimelerin yanyana dizilmesinden meydana gelen bu nutuk, enstitü tarihi için bir vesika, zevkle okunmağa değer bir yazıdır. Aşağıya naklediyorum:

Enstitü müdürünün nutku

Sayın General ve misafirlerim.

Müessesemizin açılış gününde aramızda bulunmak lutfunu bizden esirgemediğiniz için sizlere bütün arkadaşlarım namına teşekkür ederim.

Gayesi kızlarımızı Türklüğünü bilir ve sever, yurduna bağlı, Türk devriminin çalışman birer üyesi olarak yetiştirmek, onlara umumî bilgilerle hayatlarını kazanmağa yarayacak bir meslek ve icabında kuracakları yuvanın bütün ihtiyaçlarını ürkmeden, sarsılmadan kolaylıkla başarabilecek bilgili ev kadını yetiştirmek olan enstitülere bugün Atatürk Türkiyeğinde lüzumu kadar kıymet veriliyor.

Enstitü kızlarının, cemiyet hayatında, aile ufkunda belirtecekleri nurlu şafaktan emin olan sayın generalimiz Abdullah Alpdoğan boyunları bir Türk köylüsünün yırtık çarığından sarkan ipe bile değmeyen sultan ve halifelerin yıllarca ihmal ettiği bakımsız bıraktığı bu muhitte bir enstitünün açılmasını Kültür bakanlığına birkaç ay evvel teklif etmişlerdi. Kültür bakanlığı bu çok yerinde ve isabefli olan teklifi derhal kabul ederek şimdi çatısı altında toplu bulduğumuz müessesenin açılmasına karar vermişti.

Eski Türk Tarihini tetkik eder onda araştırmalar yaparsak Türk kadınına da Türk erkeği kadar her sahada kıymet yer ve değer verildiğini görürüz. Neyazık ki son zamanlarda tesettür haya tile kadın, evinin divarları arasına hapsedilmiştir. bu çelikten maddî ve manevî divarı arasında bulunan kadın, dışarıdaki ileri gidişleri takip edememiş yalnız anne görgüsüyle kalarak manasızlaşmış yuvasının içinde bir varlık değil erkeğin omuzlarına bir yük olarak takılıp kalmıştır.

Dövülen demirler, yeni yapılan yollar, fabrikalar, uçuşan tayyareler, olgun ve sağlam bir idarenin yanında bu manasız kadınlığın kurduğu çatısı çökük, çürük evlerin ne işi olabilirdi.

Türk inkilâbı kadının kollarını bağlayan zincirleri kırdı. Evvelâ lâıyk olduğu bütün hakları verdi. Bugün kadın doktor, kadın avukat, kadın

saylavlarımız var, iş hayatında muvaffak ve millet için verimli olan kadın. yuvasının başında kalırsa vatanına daha nafi olabilir kanaatındayım.

Çünkü: bir ev de bir banka kadar mühimdir, Birinin içinde alınan verilen biriktirilen para ise diğerinin içinde yarının bütün bir devletini yatacak olan genç çocuklar yetiştirmektedir. Hükümet istediği kadar mükemmel kanunu esasiler yap-sın eğer gençler lâıykı veçhile terbiye görmezse hayata bir hiç olarak atılırsa bütün hukuk mevcut olduğu halde cemiyet hayatı yine sönük ve paslıdır. Şu halde kadının evi, çocuğunun terbiyesile meşgul olması erkeğin askerliği kadar mühimdir. Bugün bu mühim vazifeyi tam ve istediğimiz şekilde görecektir kadınlarımız azdır. Fakat yarından emin olabiliriz. Muhtelif vilâyetlerimizde açılan enstitüler istenilen kadını yetiştirmek için durmadan çalışıyor.

Bu müesseselerden umumî malûmatla yeti-şecek olan kızlarımız çocuklarının sıhhati, fikrî inkişafı ile severek meşgul olacak, ona vicdan temizliğini, adabı muâşeretini, insanlara karşı muameleyi öğretecek, ev kadınlığına ait bilgisile yuvada umumî bir ahenk yaratacak, mutbahlarının duvarlarında sarmısak dizileri yerine aylık bütçe levhaları, gıda ve kalori cetvelleri bulunduracak, evine girildiği zaman gönüle ferah veren bir temizlik hissedilecek.

Şu halde enstitüden yetişen annelerimiz sayesinde evlerimizde neşeli gülbüz çocuklar tutuma dikkat eden bilgili kadınlar bulacağız.

Türk milleti işte ancak o zaman bu alanda da gayesine tam olarak kavuşacaktır. Memlekete faydalı olabilmek ümidile içinde heyecan ve sevinç duyarak çalışmağa ahtettiğimiz bu müesseseyi bir az evvel gezdirirken mühim bir varlık gösteremediğimiz için bütün arkadaşlar içten acı duyduk. Yalnız bizi teselli eden, yıl sonunda çocuklarımızın bir yıllık emeklerinin mahsülleri olan eserlerle hazırlayacağımız sergide mektebin gayesini, memlekete olan faidelerini daha açık bir şekilde belirte bilmek ümididir.

Sayın Orbay, değerli general aziz misafirlerim. Hepinizi saygı ile selâmlar, bugün aramızda bulunmak lutfunu bizden esirgemediğiniz için tekrar teşekkür ederim.

Kumandanlarımız da: Biz de size teşekkür ederiz. Demişlerdir.

Herkes içlerinde taze bir sevginin, yeni bir gururun verdiği güvenle enstitüden ayrıldılar.

Ö. K. Ağar

Hava Demiryolu Nasıl Açıldı ?

30 Teşrinevvel hava biraz sert, rüzgâr da esiyor. Saat da iki buçuk. İstasyonda bir kalabalık var. Belliki diğer günlerden çok farklı yolcular var. Bunlar arasında dördüncü umumî müfettiş kor general Alpdoğan, vali Şefik Bicioğlu da var. Yalnız bunlar değil. sıhhat, iktisat, ziraat müşavirleri de var. Kültür direktörleri ve enstitü direktörü ve emniyet direktörü, vilâyet jandarma kumandanı da var.

Trenin bu değerli yolcuları kompartmanlarında hep memleket, yurd işlerini konuşuyorlar. İç-

bir karşılayıcı kütlesi.

Elazığdan gelen müfettişlik otomobillerine başta valimiz Şefik Bicioğlu olduğu haldé müşavirler ve kültür direktörleri bindiler ve doğruca Gulemana getirdiler. Onların otomobilleri gecenin karanlığını yırtarak yokuşlara tırmanırken general Alpdoğan ve ailesini, enstitü müdürünü taşıyan otomobil de köprüleri aşarak maden içine uzanıyordu.

Bütün maden halkı, bütün bakır şirketi me-

Cumhuriyet bayramında Guleman Krom hava hattının açılışında bulunan Alpdoğan ve kıymetli arkadaşları

lerinde taze bir iman, gözlerinde istikbatın aydınlığı okunuyor.

Yolcatıdan, Ergani madenine hareket edilirken İstanbul trenindeki yolcular bir fevkalâdelik müşahade etmekte gecikmediler. İstasyonlar, biribirini takibeden tüneller okadar çabuk uzaklaşıyordu ki...

Vaktin süratle geçtiğini söyleyenler de vardı.

Tam saat 21. İşte Ergani madeni istasyonu madenden ve krom şiaKETinden gelen kalabalık

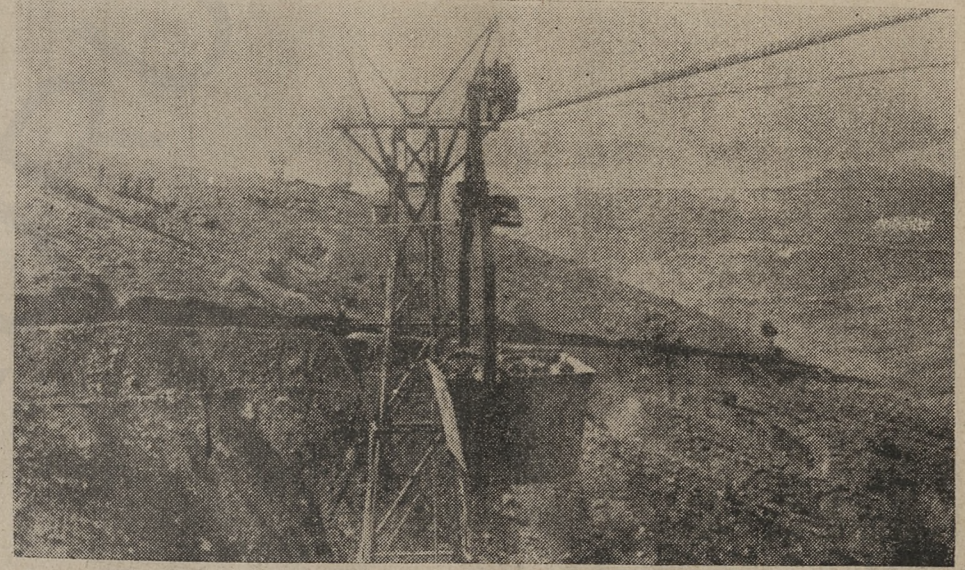
mur ve işçileri sokaklara dökülmüşler, büyük misafirlerini selâmlıyorlardı.

Gece, bakır şirketi müdürünün evinde geçirildi. Sabahleyin, 7,40 da madene hareket eden otomobil muhterem general ve refakatindekileri Gulemana götürüyordu. Yollar, iyi tesviye görmemiş olmasına rağmen zorluk çekilmeden aşıyordu, Manzara sık sık değişiyordu.

Guleman bir bayram günü yaşıyordu. Akşamdan buraya gelmiş olan müşavirler, kültür direktörleri ve Krom memur ve işçileri pek sevdikleri büyük kahraman general Alpdoğanı karşılama-

ğa çıkmışlardı. Fabrika devamlı surette düdüğü çalıyor, ihtiyar bir davulcu keyf ve neşe içinde yerli şarkılar söylüyor.

Daha birkaç yıl çok seyrek ayak basılan bu yerde küçük ve fakat yepyeni bir şehrin temelleri atılmış. Bütün ihtiyaçları karşılayan binalar yapılmış. Güzel ve büyük bir havuz etrafında şirket memurlarına mahsus evler.

Gulemandaki hava hattından bir görünüş

Konforlu bir binada mükellef bir kahvaltı, yorgunluğu giderdi. Bir müddet istirahat edildi. Ve sonra 100 — 150 metre kadar uzakta bulunan Krom sahasına gidildi. General burada maarifçileri bir imtihana tâbi tuttu. Bunu kendi verdiği kıymetli izahat takibetti.

Hava hattının yanına gelindi. Onun küşat resmi sayın general tarafından yapıldı. Cumhuriyetin bu güzel eseri zevkle seyredildi. Alpdoğan çok alâka ile karşılanan bir nutuk söyledi. Ve buralarda dağ türkçesi konuşan insanlara şehir dilini konuşmalarını tavsiye etti.

Burada söylenen değerli nutkun bir suretini aşağıya naklediyorum. Eksikleri veya yanlışları varsa büyük generalden af dilerim,

Arkadaşlar!

Ergani ile Guleman arasında işliyecek olan yava demir yolunu açıyorum. Bu günden itibaren işliyecek olan Hava Demir yolu, devletimiz ve milletimiz için hayırlı olsun. Karada olduğu gibi havada da vagonlar demir üzerinde gittiğinden bu yola

hava demir yolu diyorum. Toprak altında ve üstünde demir yolu yaparak memleket ve milletin nasıl hazırlanmış isek Ergani, Hava demir yolile de aynı şeyi temin etmeğe çalıştık. Bu hava demir yolunu Türk mühendisi ve Türk sermayesi hazırlamış olduğundan büyük bir gurur ve iftihar duyabiliriz. Bu hususta mühendisler şükran hissi duymak borcumuzdur ve bunu duyduk.

Ergani ile Guleman arasında yapılan bu hava demir yolunun vazifesi şudur. Bu gördüğümüz dağlardaki Krom madenini alıp Erganiye kadar gelen trene nakletmektir. 24 saatte 400 ton yani 40 vagon krom madeni bu hat sayesinde Erganiye inmiş olacaktır. Şu halde Ergani-Guleman arasındaki hava demiryolu 24 saat çalışarak Erganide iki treni krom madenile doldurmuş olacak iki gün sonra da Guleman dağlarından çıkarılan krom Mersin limanına oradanda Avrupaya gidecektir. Bunda bir manâ vardır oda şudur

Buradaki çalışma ile, Türk evlâdı, Türk işçisi kendinin ve çocuğunun karnını doyuracak dağ başında ve limandaki halkımız saadet ve refaha kavuşacak. Devlet büyüklerinin de maksadı budur. Bu müesseseler sırf bu gaye ile kurulmuştur. Milletinin kuvvetlenmesi demektir. Karnı tok olan sağlam bir halkın vücuda getireceği millet ve ordu da kuvvetli olur.

Biraz evel yukarıda isimlerini saymış olduğumuz dağların arkasında Bingöl ve Kiğı dağları vardır. Arkadaşlar 20 sene evvel oraya kadar ge-

len düşmanla harp eden ordumuzun başında Atatürk, İnönü, Ali Hüseyin Ziya vardı. Bugün bizi hayırlı yollara sevkeden millete ekmeğini temin etmek için bilgi, marifet ve sanat evleri kuran büyüklerimiz bütün varlıklarile buraya gelen düşmanın daha ileri gitmemesi için çalışmış ve buna muvaffak olmuşlardır. Bundan evvelki devlet adamları da böyle eserler vücuda getirmiş olsalardı o düşman buralara kadar aslâ sokulamazdı.

Şu halde bugün o güne katiyyen benzemez. Bu günkü devletimiz o günden milyonlarca defa farklıdır. Bize bu kuvveti veren büyüklerimiz var olsun! Arkadaşlar; şöyle bakarsak burada kurulan müesseseler, dağlardan, taşlardan ayrıldılar. Marifet, hüner ve medeniyet kaynağı oldular. Bu müesseseler bundan sonra buradaki halkın kendisi ve çocukları için en mükemmel bir mektep olacaktır. Yıllarca buralarda açılmamış olan bu mektebi büyüklerimiz milletin istifadesi için milyonlar dökerek açmaktan çekinmemiştir.

Yetişen genç çocuklarımız bu mekteplerde çalışacak karşiki dağları şenlendireceklerdir. Milletimizin yükselmesine hizmet edecek olan bu göğüs kabartan müesseseleri gördükçe çalışkan ve azimli mühendislerimize, onları buraya sevkeden Eti banka, devlet büyüklerimize tabiatile şükran hissi duyarız onların daha büyük işlerde muvaffak olmasını isteriz.

Millet için servet kaynağı olan bu yerin ismi Gulamandır. Kocaman şişman kelimeleri Türkçe olduğu gibi Guleman kelimesi de Türkçedir. Gula, buğday renkli adam demektir. Bu ismi koyan şu halde Türklerdir. Nesli Türk olan bu halkın refahını temin için açılan bu müesseselerde devlet Türkçesi konuşulacaktır. Dağ türkçesi istemeyiz. Bu havaliide öz Türkçeden gayri dil konuşmayı yasak edeceğiz. Başka dil bizim için birinci düşmandır. Düşmanı içeriye almıyacağız. Bu sahada muvaffak olmak için de evlerimizde kadınlarımızı öz türkçe konuşturacağız. Eğer kadın öz Türkçe konuşmazsa çocuğu lâyikile Türkçe öğrenmemiş olacak Türkçe öğrenmiyen çocuklar bu refah vasıtası müesseselerde iş alamıyacak. Çocuğumun öz Türkçe öğrenmesini ihmal eden analar çocuklarının

düşmanı olur.

Görüyoruzki dağlar şehir olmuştur. Şehir olan bu dağlarda artık dağ türkçesi değil şehir türkçesi konuşulmalıdır. Bunu size vazife olarak veriyorum: Her gördüğünüz insana bu söz ve fikirleri anlatacaksınız.

Memleket ve ordumuzun kuvvetlenmesine onun saadet ve refahına hizmet edecek olan bu güzel müesseseyi açıyorum. Hepinizin adına ve hepinizin ellerinizin kudreti namına ilk taşı koyarak büyüklerimizin adını anar onlara şükran ve saygı hislerimizi sunarım.

Bundan sonra öğle yemeği yenildi. Sevinç ve saygı tezahürleri arasında otomobillere binildi. Dönüş biraz daha zevkli idi. Hava hattı üzerinde göze çarpan vagonlar alâka ve dikkatle seyrediliyordu. Bir saat bir çeyrek zarfında Madene gelindi.

Halk, şehrin dışında bekliyordu. Eller çırpıyor, misafirler candan karşılanıyordu. Bakır şirketi iyi hazırlık yapmıştı. Tam saat 14,20 de Bakır izabe hanesinin temel atma merasimi yapıldı. Memurlardan birisi Ergani bakır madeninin tarihçesini yaptı. Sayın general Alpdoğan, güzel cümlelerle bakırın Erganililere saadet ve refah getireceğine işaret ettiler. Mektep çocukları ile de alâkadar olan değerli kumandan buradan içlerinde büyük bir inşirah duyarak ayrıldılar. Madenliler, kısa süren bu misafiretin verdiği sevinci kalblerine gömdüler.

Otomobillerle Elazığa dönülürken herkes içinde yarına itimadın büyük sevinci ve neşesi okunuyordu.

1 Sontegrin 2937

Ömer Kemal Ağar

Neşriyat Müdürü

ALİ NAİMİ ERDEM

Basıldığı yer : Adana TÜRKSÖZÜ Basımevi

Yazı İşleri Müdürü

ÖMER KEMAL AĞAR

MAHMUT CAKIRCI O'DAN

1.1.1